

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

A doktori iskola vezetője: Dr. Nagy Marianna egyetemi tanár

dr. Fabók Zoltán

**A JOGHATÓSÁG KÉRDÉSE AZ EURÓPAI ÉS A MAGYAR NEMZETKÖZI
FIZETÉSKÉPTELENSÉGI JOGBAN**

PhD értekezés tézisei

**Témavezető:
Prof. Dr. Vékás Lajos
akadémikus
professor emeritus
Polgári Jogi Tanszék**

Budapest, 2023. március

1. Bevezetés – a kitűzött kutatási feladat rövid összefoglalása

1.1 Előzmények

A nemzetközi (határokon átívelő) fizetésképtelenségi jog alatt értekezésemben a fizetésképtelenségi jog – tág értelemben vett, azaz a nemzetközi eljárásjogot is magában foglaló – nemzetközi magánjogát értem, amely egyes fizetésképtelenségi anyagi és eljárásjogi jogi szabályokat is tartalmaz. A nemzetközi fizetésképtelenségi jog ennek megfelelően az egyes államok nemzeti fizetésképtelenségi jogának, illetve eljárásainak határokon átívelő vonatkozásaival foglalkozik.

Az európai fizetésképtelenségi jog negyven évig húzódó és többször kisiklott kodifikációja a múlt század 60-as éveiben kezdődött. Számos jelentés és tervezet kidolgozását követően az Európai Unió fizetésképtelenségi jogának írott szabályait végül elsőként a Fizetésképtelenségi Rendelet (EU-Fizképt-I-R.)¹ teremtette meg 2000-ben, melyet másfél évtized után felváltott a 2017-től alkalmazandó átdolgozott Fizetésképtelenségi Rendelet (EU-Fizképt-II-R.).² A fizetésképtelenségi rendeletek nem hoztak létre egységes európai fizetésképtelenségi eljárásokat, és a tagállami fizetésképtelenségi jogok minimumharmonizációját sem tűzték ki célul. A fizetésképtelenségi rendeletek célja egy olyan egységes jogi rezsím létrehozása volt, amely lehetővé teszi az egyes tagállami fizetésképtelenségi eljárások „kooperációját”. A rendeletek ezt főként nemzetközi magánjogi természetű szabályokkal valósították meg: egységes uniós szabályokat adnak a rendeletek hatálya alá eső tagállami fizetésképtelenségi eljárások kapcsán a joghatóságra, a főeljárás univerzális (azaz az adott tagállamon túlmutató) hatályára, az alkalmazandó jogra, az eljárás során hozott határozatok elismerésére és végrehajtására.

Az uniós jog elsőbbségének elvéből és a rendelet mint másodlagos aktus közvetlen hatályából következően a magyar – mint tagállami – nemzetközi fizetésképtelenségi jog hatálya azokra az eljárásokra szorítkozik, amelyek kívül esnek a fizetésképtelenségi rendeletek területi, illetve tárgyi hatályán. Ezek egyrészt azok a fizetésképtelenségi eljárások, melyek olyan adósok ellen indultak, amelyeknek fő érdekeltégi központja (centre of main interest vagy COMI) az EU-n kívül (vagy Dániában) található. Másrésztől

¹ A Tanács 1346/2000/EK rendelete (2000. május 29.) a fizetésképtelenségi eljárásról. HL L 160., 2000.6.30., 1-18.

² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/848 rendelete (2015. május 20.) a fizetésképtelenségi eljárásról (átdolgozás). HL L 141., 2015.6.5., 19-72.

pedig az EU-n belül COMI-val rendelkező adósokkal szembeni eljárások közül azok, melyek vagy eleve ki vannak zárva a rendelet hatálya alól vagy az EU-Fizképt-II-R. alkalmazásában nem minősülnek fizetéseképtelenségi eljárásnak, azaz nem kerültek feltüntetésre a rendelet A. mellékletében.

Jóllehet a nemzetközi fizetéseképtelenség kérdése *ab ovo* nem esett ki a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet (Nmjtv.) tárgyi hatálya alól, azonban a jogszabály csak közvetve és töredékesen foglalkozott a fizetéseképtelenség nemzetközi magánjogával. Magyarország továbbá nem részese nemzetközi fizetéseképtelenségre alkalmazandó többoldalú vagy regionális egyezményeknek, ugyanakkor számos kétoldalú szerződést kötött a polgári és kereskedelmi ügyekben nyújtandó jogsegélyről. Ez utóbbi nemzetközi szerződéseknek a határokon átnyúló fizetéseképtelenségi helyzetekre való alkalmazhatósága azonban több mint kétséges. A 2018-ban hatályba lépett 2017. évi XXVIII. törvény a nemzetközi magánjogról (Kódex) ezzel szemben explicit szabályokat tartalmaz a fizetéseképtelenségi eljárások vonatkozásában mind a joghatóság, mind az alkalmazandó jog, illetve a fizetéseképtelenségi eljárás joghatásai, mind pedig az elismerés tekintetében.

1.2 A kitűzött kutatási feladat

Értekezésemben az európai és magyar nemzetközi fizetéseképtelenségi jog egyik alapvető aspektusát, a joghatóság kérdését járom körül. E körben szükséges hangsúlyozni, hogy a joghatóság kérdése szükségképpen összefügg az alkalmazandó jog és az elismerés, illetve végrehajtás témakörével. Alapvetően az utóbbi két nagy témakör kifejtése túlmutat a jelen értekezés ambícióin, ugyanakkor az összefüggésekre a megfelelő helyeken felhívom a figyelmet.

2. Az elvégzett elemzések, a feldolgozás módszerei

2.1 Az elemzések rövid leírása

Kiindulópontként (az értekezés 2. fejezetében) azt a kérdést kellett tisztázni, hogy a vizsgált jogi rezsimekben – így a fizetéseképtelenségi rendeletek által megalapított európai rezsimekben és a magyar Kódex rendszerében – hogyan határozhatók meg a fizetéseképtelenségi eljárás kritériumai, azaz mely eljárások esnek a kérdéses rezsimek hatálya alá. Ez megkövetelte úgy a fizetéseképtelenség egyes tartalmi kritériumainak – szükségképpen töredékes – felvázolását, mint az egyes jogi instrumentumokban meghatározott formális kritériumok ismertetését. Különös figyelmet kellett fordítani a

„közvetlenül a fizetésképtelenségi eljárásból származó és azzal szorosan összefüggő” eljárások (az ún. fizetésképtelenséggel kapcsolatos vagy járulékos eljárások) kérdésére. Ezek olyan, jellegükénél fogva egyébként polgári vagy kereskedelmi (peres vagy nemperes természetű) ügyek, melyek ugyanakkor szorosan kapcsolódnak a fizetésképtelenségi eljárásokhoz is. A joghatóság körében ezen járulékos eljárások határainak meghúzása azért bír különös jelentőséggel, mert az eljárás minősítése alapján sorolódik be a joghatóságot meghatározó jogi rezsim alá: míg a járulékos eljárásokra a fizetésképtelenségi rendeletek joghatósági szabályai irányadók, addig a nem járulékos polgári-kereskedelmi ügyek jellemzően a Brüsszel Ia R.³ joghatósági szabályai alá esnek.

A fizetésképtelenségi eljárások és a járulékos eljárások fogalmának az uniós jog szerinti meghatározását követően – azzal összevetve – tehettem kísérletet e fogalmak magyar (tagállami) jog szerinti meghatározására. A magyar jog szerinti meghatározásnak azért van jelentősége, mert a Kódex nem határozza meg, hogy mely fizetésképtelenségi eljárások, illetve járulékos eljárások tartoznak a hatálya alá, azaz mely eljárásokra terjednek ki a Kódex fizetésképtelenségi eljárásokat szabályozó rendelkezései.

A fizetésképtelenségi eljárás és a járulékos eljárások határainak megvonása után – az értekezés 3. fejezetében – az uniós joghatósági szabályok kerültek elemzésre. E körben különösen a fizetésképtelenségi rendeletek és a Brüsszel Ia R. határvidékén elhelyezkedő járulékos eljárásokra irányadó – nagyrészt az uniós bíróságok esetjogából levezethető – joghatósági szabályok, illetve kérdések feltárása, a fizetésképtelenségnek a (nem járulékos) polgári-kereskedelmi ügyekre gyakorolt joghatósági jellegű hatásának vizsgálata („*de facto*” *vis attractiva concursus*) és az egyes magyar fizetésképtelenségi eljárásoknak az EU-Fizképt-II-R. joghatósági rendszerébe való illeszkedése képezte vizsgálatom tárgyát.

Értekezésem 4. fejezetében a Kódex fizetésképtelenségi eljárásokra irányadó rendelkezéseit elemeztem. Ezzel kapcsolatban különösen a Kódex és az egyes magyar eljárásokat szabályozó normák hatályának összevetése, az esetleges inkompatibilitások kimutatása bírt különös jelentőséggel.

2.2 A feldolgozás módszerei

Célom egyrészt a létező jog leírása volt jogpozitivisták megközelítéssel. Ez magában foglalja az Európai Unió releváns másodlagos jogának és a magyar Kódex joghatósági

³ Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (átdolgozás). HL L 351., 2012.12.20. 1-32.

rendelkezéseinek rendszertani elemzését, továbbá az uniós és tagállami bíróságok releváns esetjogának feltárását. A munkám célja ebben a vonatkozásban a létező jog doktrinális elemzése a vonatkozó szabályok belső koherenciájának vizsgálatával, beleértve a rendszeren belüli ellentmondások azonosítását is. A létező jog feltárása önmagában értékes cél. Richard Posner találóan fogalmazott:

“The messy work product of the judges and legislators requires a good deal of tidying up, of synthesis, analysis, restatement, and critique. These are intellectually demanding tasks, requiring vast knowledge and the ability (not only brains and knowledge and judgment, but also *Sitzfleisch* [kiemelés az eredetiben] to organize dispersed, fragmentary, prolix, and rebarbative materials. These are tasks that lack the theoretical breadth or ambition of scholarship in more typically academic fields. Yet they are of inestimable importance to the legal system and of greater social value than much esoteric interdisciplinary legal scholarship.”⁴

A pozitivista megközelítés magában foglalja a releváns másodlagos irodalom felhasználását is. A magyar nyelvű vonatkozó szakirodalom viszonylag áttekinthető mennyisége mellett a külföldi – főleg angol nyelvű – irodalom esetén teljességre értelemszerűen nem törekedhettem. Az általam felhasznált rendkívül inspiráló másodlagos források közül kiemelem *Virgós* és *Garcimartín* professzorok közel húsz éve megjelent kézikönyvét⁵, amely számos vonatkozásban prófétikusnak bizonyult az elmúlt két évtizedben, amennyiben konklúziói rendre megjelentek az EUB esetjogában.

Célom másrésről a „jobb jog”⁶ megtalálása. Etekintetben a jogtudomány normatív diszciplína. A jogi doktrína mint normatív princípium legalábbis részben pusztán belső logika kérdése lehet. Ha ugyanis a jogrendszerben belső inkoherenciát fedezünk fel, ez önmagában jó ok arra, hogy olyan megoldást keressünk, amellyel az ellentmondás feloldható. Ez nem feltétlenül igényel jogalkotói beavatkozást. Ez a *Mackor* által meghatározott „normakeresés” (*norm-contentions*) területe:

“In cases where the formulations of norms are vague or ambiguous, where the norms turn out to be inconsistent or incoherent, or where there are gaps in the law, the only norm-description that legal scholars can offer is the statement that formulations are

⁴ Richard A. Posner: In Memoriam: Bernard D. Meltzer (1914-2007). *University of Chicago Law Review* 74 (2007) 435, 437.

⁵ Miguel Virgós – Francisco Garcimartín: *The European Insolvency Regulation: Law and Practice*. Kluwer Law International, The Hague, 2004.

⁶ Megjegyzendő, hogy a „*better law*” fogalma némileg más jelentéssel bír a kollíziós nemzetközi magánjog területén (köszönet Király Miklós professzornak a pontosításért).

vague or ambiguous, or that the law contains a gap, etc. In order to remove the vagueness, ambiguity, inconsistency or incoherency, legal scholars have to make proposals on how law as a social fact has to be changed in order to deal with these deficiencies. [...] [N]orm-contentions are statements about law as an *optimal internally coherent normative system* [kiemelés az eredetiben]. [...] [C]ontentions must take as much as possible of the positive law into account. Due to the fact that only legal norms and presuppositions of legal cognition play a role, it is an internal rather than an external critique of positive law.”⁷

Mackor szerint a „normakeresés” célja a hézagok kitöltése, valamint a homályosság és a kétértelműség kiküszöbölése. Ez eltér a létező jog pusztá leírásától, de abból következik, mert a kiküszöbölendő hiányosságok magából a jogrendszerből, és nem a jogrendszeren kívüli körülményekből erednek.

Célom harmadrésről a figyelemfelhívás a jogalkotó felé, azokban az esetekben, ahol jogalkotás látszik szükségesnek. A normatív megközelítés, azaz a „jobb jog” keresése nem állhat meg a jogrendszer határainál. A jog területének határait át kell lépni, és külső tényezőket is figyelembe kell venni, amikor a jog mint társadalmi rendszer működését kívánjuk értékelni. Végül is a jog nem lehet zárt rendszer, amely független attól a társadalmi valóságtól, amelyben működik. Ellenkezőleg: a jogrendszernek végső soron az embereket és a társadalmat kell szolgálnia, amelyben élnek. Elegendő e körben az EU-Fizképt-II-R. (2) preambulumbekzdésére utalni, amely kimondja, az Unió a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség létrehozását tűzte ki célul.

A jogrendszeren kívüli tényezők egyike a jogbiztonság, illetve előreláthatóság: Amennyire csak lehetséges, a feleknek előre kell tudni látniuk, hogy melyik fórum rendelkezik majd joghatósággal az ügyükben. Szintén lényeges az adóson és a hitelező(kö)n túli egyéb érdekelték érdeke. További figyelembe veendő tényező az eljárás hatékonysága és eredményessége. Ezekre az elvekre – bár kissé eltérő összefüggésben – az EU-Fizképt-II-R. (8) preambulumbekzdése is hivatkozik. Első megközelítésben úgy tűnhet, hogy minél több polgári-kereskedelmi keresetre terjed ki a fizetéképtelenségi fórum joghatósága, annál hatékonyabb és eredményesebb egy fizetéképtelenségi eljárás. Másrészt viszont a szélsőséges koncentráció éppen ellenkező hatást válthat ki. Ha például a fizetéképtelen adóssal szemben indított valamennyi peres ügyet a fizetéképtelenségi fórum magához

⁷ Anne Ruth Mackor: Explanatory Non-Normative Legal Doctrine. In: Hoecke, Mark Van (ed.): Methodologies of legal research: Which kind of method for what kind of discipline? Hart Publishing, Oxford, 2011. 45, 64. sk. o.

vonzaná, akkor a fórum bíróságának nagy valószínűséggel külföldi jog által szabályozott és esetleg idegen nyelvű iratokon alapuló kereskedelmi ügyekben kellene döntenie. Hasonlóképpen, a fizetésképtelenségi szakértő által az adós korábbi vezetőivel szemben esetlegesen indítandó pereket kizárólag a fizetésképtelenségi fórumhoz irányítani szintén kontraproduktív lehet. Ezt az európai jogalkotó is elismerte azzal, hogy olyan új szabályokat (EU-Fizképt-II-R. 6. cikk (2) és (3) bekezdések) vett fel az átdolgozott fizetésképtelenségi rendeletbe, amelyek lehetővé teszik, hogy a fizetésképtelenséggel kapcsolatos pereket bizonyos feltételek mellett az alperes domicíliuma szerinti tagállam bíróságai előtt lehessen megindítani. Emellett az eljárásoknak a fizetésképtelenségi fórumra való koncentrálása bizonyos esetekben befolyásolhatja az alperes tisztességes eljáráshoz való jogát. Ez elsősorban az alperesnek azt az általános jogát jelenti, hogy a lakóhelye szerinti bíróságok előtt perelhető, amint az az átdolgozott Brüsszel Ia. R. 4. cikkének (1) bekezdésében foglalt alapvető joghatósági szabályban is szerepel. Ennek az elvnek a gyökerei az *actor sequitur forum rei* római maximát tükrözik.

3. A tudományos eredmények rövid összefoglalása, a hasznosítás lehetőségei

3.1 Főbb következtetések

3.1.1 A fizetésképtelenségi eljárás fogalma az EU-Fizképt-II-R. és a Kódex kontextusában

- Az EU-Fizképt-II-R. hatálya alá eső tagállami fizetésképtelenségi eljárások felsorolását a rendelet A. melléklete teljeskörűen tartalmazza. Ez a jogalkalmazó számára kényelmes megoldás egyértelművé teszi, hogy mely tagállami eljárások vonatkozásában alkalmazandó az EU-Fizképt-II-R. Magyarország viszonylatában ezek a csődeljárás, felszámolási eljárás és a nyilvános szerkezetátalakítási eljárás. Ennél fogva a rendelet által meghatározott tartalmi kritériumok – nyilvánosság, kollektív jelleg, fizetésképtelenségi jogszabályokon alapulás, rendelkezési jogtól való teljes vagy részleges megfosztás, bírósági ellenőrzés vagy felügyelet, bírósági végrehajtási eljárások ideiglenes felfüggesztése – inkább az egyes tagállami eljárásoknak az A. mellékletbe való felvételét kezdeményező tagállami jogalkotót, illetve az EU-Fizképt-II-R. A mellékletét – az irányadó rendes jogalkotási folyamat során meghatározó, illetve módosító – európai jogalkotó (az Európai Unió Tanácsa és a Bizottság) számára írnak elő korlátokat, illetve kötelezettséget. Ugyanakkor **jogalkalmazói szempontból is vitás lehet, hogy a közjogi jogalanyokkal mint**

adósokkal kapcsolatos eljárások az EU-Fizképt-II-R. hatálya alá esnek-e. E körben jól érvelhetőnek tűnik az az álláspont, hogy a rendelet nem alkalmazható közjogi adósokra, mivel az EU-Fizképt-II-R. az EUMSZ 81. cikke szerinti polgári ügyekben való igazságügyi együttműködés égisze alapján jött létre.

- A „közvetlenül a fizetéseképtelenségi eljárásból származó és azzal szorosan összefüggő” eljárások (fizetéseképtelenséggel kapcsolatos vagy járulékos eljárások) elhatárolásának kérdése különösen nagy figyelmet kapott az uniós joggyakorlatban. A járulékos eljárások ugyanis kívül esnek a Brüsszel-rezsim tárgyi hatályán, és a fizetéseképtelenségi rendeletek terrénumába esnek. Az elhatárolásnak egyrészt azért van nagy jelentősége, mert a Brüsszel-rezsim és a fizetéseképtelenségi rendeletek joghatósági szabályai gyakran eltérő tagállamra mutatnak. Másrészt pedig azért, mert a fizetéseképtelenségi rendeletek a fizetéseképtelenségi eljárások keretében hozott határozatokra (ideértve a fizetéseképtelenséggel kapcsolatos határozatokat is) egy egyszerűsített elismerési és végrehajtási mechanizmust hoztak létre. Az újabb uralkodó esetjog kiindulópontja szerint azt kell megállapítani, hogy a kereset alapjául szolgáló jog vagy kötelezettség a polgári és kereskedelmi jog általános szabályaiban vagy pedig a fizetéseképtelenségi eljárások eltérést engedő különös szabályaiban gyökerezik-e. A Gourdain-formula első fordulata, nevezetesen, hogy a kereset „közvetlenül a fizetéseképtelenségből származik” érvényesül, ha az alapul szolgáló igény csak a fizetéseképtelenségi eljárás kontextusában létezik vagy legalábbis a kereset a hitelezők közösségének érdekét szolgálja. A második fordulat kapcsán – azaz, hogy a kereset a fizetéseképtelenségi eljárással „szorosan összefügg” – a kereset és a fizetéseképtelenségi eljárás között fennálló kapcsolat erőssége a döntő. Az esetjog alapján főként az **alábbi típusú perek** a fizetéseképtelenséggel kapcsolatos keresetek kategóriájába esnek, és ezáltal a fizetéseképtelenségi rendeletek hatálya alá tartoznak: fizetéseképtelenséggel kapcsolatos megtámadási keresetek; a vezető tisztségviselő fizetéseképtelenségi jogon alapuló felelősségének érvényesítésére irányuló keresetek; a hitelezői igények megállapításával és besorolásával kapcsolatos keresetek; a hitelező és a fizetéseképtelenségi szakértő közötti, a csődvagyon terjedelmével és a fizetéseképtelenségi szakértő hatáskörével illetve felelősségével kapcsolatos jogviták; a fő-és másodlagos fizetéseképtelenségi eljárás fizetéseképtelenségi szakértői közötti jogvita az adós vagyontárgyainak meghatározásával kapcsolatban;

a hitelezői választmány elleni kereset, melyben a felperes az adós reorganizációs terve jóváhagyásának elmaradásából eredő kárt érvényesít; az olyan kereset, amely annak megállapítására irányul, hogy a valamely másik tagállamban található ingatlanokra bejegyzett jelzálogok, valamint ezen ingatlanok értékesítése a csődeljárás körébe tartozó vagyon tekintetében hatálytalan.

- A Kódex nem határozza meg, hogy mely magyar jog szerinti eljárások minősülnek fizetéseképtelenségi eljárásnak. E körben értekezésünkben egy háromlépcsős meghatározást vázoltunk fel. **Első lépésben** célszerűnek tűnik az EU-Fizképt-II-R.-hez visszanyúlni. Ennek az az indoka, hogy a rendelet A. mellékletébe történő felvétellel a magyar és az európai jogalkotó ezzel egyértelműen állást foglalt abban a kérdésben, hogy az szóban forgó eljárások a magyar és az EU-Fizképt-II-R. alkalmazásában fizetéseképtelenségi eljárásnak minősülnek, amely a Kódex (és egyéb jogszabályok) eltérő fogalom meghatározása hiányában instruktívnak tűnik a Kódex viszonylatában is. Ennek alapján magyar jog szerinti csődeljárás, felszámolási eljárás és nyilvános szerkezetátalakítási eljárás a Kódex alkalmazásában is fizetéseképtelenségi eljárásnak minősülnek. **Második lépésben** célszerű kizárni azokat az eljárástípusokat, amelyek nagy valószínűséggel nem tartoznak a Kódex hatálya alá. E körben abból szükséges kiindulni, hogy a Kódex magánjogi jogviszonyokra alkalmazandó. Közjogi kérdések alapvetően – az állami szuverenitásra visszavezethetően – nem tartoznak a nemzetközi magánjog szabályozási körébe. Olyan esetekben, amikor az adós egyértelműen közjogi jogalany, erősen kétséges, hogy alkalmazható-e a Kódex. Ezekben az esetekben ugyanis az eljárás inkább közjogi természetű és a közjogi jogalany megszüntetésére vagy fizetőképességének helyreállítására irányul. Ezért joggal kétségbe vonható, hogy a magyar jog szerinti önkormányzatok vagy rendezési eljárása, a pártok felszámolása vagy a közjegyzői és végrehajtói iroda elleni fizetéseképtelenségi eljárások a Kódex hatálya alá eshetnek-e. **Harmadik lépésben** pedig azokat az eljárásokat célszerű fizetéseképtelenségi eljárásnak tekinteni, melyek megfelelnek az MLCBI⁸ szerinti kritériumoknak, miszerint az eljárásnak a kollektívnek (így nyilvánosnak), a fizetéseképtelenségre vonatkozó jogszabályokon alapulónak kell lennie, az adós vagyonának, üzleti tevékenységeinek és tranzakcióinak a bíróság ellenőrzése vagy felügyelete alá kell kerülniük, bírósági vagy adminisztratív

⁸ UNCITRAL Model Law on Cross-Border Insolvency (1997).

eljárásnak kell lennie, illetve reorganizációt vagy az adós megszüntetését kell céloznia. Eszerint a vállalkozások reorganizációjának nyilvános változata, továbbá a természetes személyek (bírósági) adósságrendezési eljárása megfelel a fizetéseképtelenségi eljárás kritériumainak, így aggálytalanul a Kódex fizetéseképtelenségi eljárás-fogalma alá vonható. A kényszertörési eljárás ugyanakkor nagy valószínűséggel nem tartozik a fizetéseképtelenségi eljárások közé. A fennmaradó nem nyilvános szerkezetátalakítási eljárás és nem nyilvános reorganizációs eljárások kapcsán nem kizárt, hogy a bírói gyakorlat a fizetéseképtelenségi eljárások körébe fogja sorolni ezeket az eljárásokat, jóllehet ezen eljárások nem feltétlenül minősülnek kollektív eljárásnak, így nem is nyilvánosak.

- A Kódex nem határozza meg, hogy mely **külföldi fizetéseképtelenségi eljárások** esnek a hatálya alá. A kérdésnek a külföldi eljárások (határozatok) elismerése, illetve a külföldi eljárás magyarországi joghatásainak vonatkozásában van jelentősége. E körben alapvetően a Kódex minősítési szabályai alkalmazandóak. Ugyanakkor a magyar jogi szabályozás és a – szűk körű – esetjog nem problémamentes, mivel nem kerül világosan elhatárolásra, hogy a külföldi eljárás belföldi joghatásainak meghatározásakor a fél személyes joga vagy az alkalmazandó *lex concursus*, illetve az elismerési szabályok jönnek-e figyelembe.
- A **fizetéseképtelenségi eljárásból származó és azzal szorosan összefüggő keresetek** tekintetében – a minimálisan eltérő megfogalmazás dacára – az EUB illetve az egyéb uniós bíróságok részletes esetjoga várhatóan alkalmazandó lesz a Kódex vonatkozásában is.
- Az alkalmazandó jog és a külföldi határozatok elismerése körében tett kitérő során kimutattam, hogy a Kódex **külföldi fizetéseképtelenségi eljárások belföldi joghatásait adresszáló rendelkezései** olyan koncepcionális és praktikus hiányosságoktól szenvednek, amelyek akkor is erősen kérdésessé tennék a rendelkezés alkalmazhatóságát, ha fennállna viszonyosság valamely külföldi állammal.

3.1.2 A fizetéseképtelenségi eljárásokra irányadó joghatósági szabályok az uniós jogban

- A fizetéseképtelenségi rendeletek és a Brüsszel-rezsim joghatósági szabályai közötti összeütközés elsősorban egyrészt a Brüsszel Ia R. „gyengébb fél” védelmére irányuló speciális joghatósági rendelkezései (fogyasztók, munkavállalók,

biztosítóval szerződők) illetve a Brüsszel-rezsim szerinti kizárólagos joghatósági szabályok, másrészt a fizetésképtelenségi rendelet joghatósági szabályai között jelentkezhet problémaként. A helyes kiindulópont az, hogy a fizetésképtelenségi rendelet és a Brüsszel Ia R. joghatósági szabályai között nem lehetséges logikus elhatárolás. Ennek az az oka, hogy az előbbi rendelet joghatósági rendelkezései kívül esnek az utóbbi jogszabály hatályán. Más szóval vagy az egyik vagy a másik rendelet alkalmazhatóságáról van szó. Az elhatárolást nem a joghatósági szabályok szintjén kell elvégezni, hanem egy általánosabb szinten: nevezetesen, hogy egy bizonyos eljárás a Brüsszel-rezsim fizetésképtelenségi kivétele alá, és ennél fogva a fizetésképtelenségi rendelet hatálya alá tartozik-e vagy sem. Az EUB C-133/78 sz. *Gourdain*-ügy nyomán kialakult joggyakorlata jó kiindulópontot nyújt az elhatárolást illetően. Ahhoz, hogy egy keresetet az egyik vagy a másik joghatósági rendszer hatálya alá lehessen átsorolni, a fizetésképtelenséggel kapcsolatos keresetek határait kellene kiigazítani. Ha viszont egy kereset a jelenleg érvényesülő kritériumok alapján fizetésképtelenséggel kapcsolatos keresetként került besorolásra, akkor nem lehet további kritériumokat figyelembe venni annak érdekében, hogy az ebből a besorolásból származó eredményt megváltoztassuk. Ezért mindaddig, amíg az európai jogalkotó vagy a bíróságok nem változtatják meg a fizetésképtelenséggel kapcsolatos keresetek és a fizetésképtelenséggel nem kapcsolatos keresetek közötti elhatárolási kritériumokat, addig a besorolást a meglévő kritériumok szerint kell elvégezni. Ez a besorolás pedig meghatározza a joghatóságot. **Amennyiben tehát egy adott keresetre a fizetésképtelenségi rendelet alkalmazandó, a fizetésképtelenség helye szerinti állam bíróságai rendelkeznek joghatósággal, még akkor is, ha a per tárgya azt sugallná, hogy a brüsszeli rendszer által meghatározott bíróságoknak kellene rendelkeznie kizárólagos joghatósággal:** mivel a brüsszeli rendszer, éppen az elhatárolás miatt, nem alkalmazandó, nyilvánvalóan nem határozhatja meg a joghatóságot. Bármely más javaslat, legalábbis *de lege lata, contra legem*-nek tűnik.

- Az EU-Fizképt-II-R. új 6. cikke kapcsán kiemelendő, hogy az európai jogalkotó elfogadta a járulékos és a kapcsolódó nem járulékos keresetek ugyanazon tagállam bíróságai előtti kumulációjának gondolatát. Ugyanakkor a jogalkotó egy a *vis attractiva concursus elvét* (az eljárások fizetésképtelenségi fórumnál történő kumulálása) némileg **gyengítő megoldást fogadott el**: eszerint a fizetésképtelenségi

szakértő felhatalmazást kap, hogy választása szerint – bizonyos feltételekkel – a fizetésképtelenségi eljárást megindító tagállam bíróságától különböző (a Brüsszel rezsím alapján joghatósággal rendelkező) más tagállamok bíróságai előtt is indítható járulékos kereseteket. Az EU-Fizképt-II-R. 6. cikk (2) és (3) bekezdésének megfogalmazása némileg megnyitotta azt a kérdést, hogy a rendelet e vonatkozásban nem csupán joghatóságot, hanem tagállamon belüli illetékességi (esetleg hatásköri?) szabályt is tartalmazna. A rendelkezés teleologikus értelmezése legalábbis azt sugallja, hogy a fizetésképtelenségi szakértő által a fizetésképtelenség tagállamától különböző tagállamban megindított keresetek csak az adott tagállam ugyanazon bírósága előtt indíthatók meg. Ezt támasztja alá az összefüggő keresetek 6. cikk (3) bekezdése szerinti együttes tárgyalása, illetve határozathozatal az egymásnak ellentmondó határozatok elkerülése érdekében. A jogszabály e kinyilvánított célja ugyanis nehezen lenne elérhető, ha a fizetésképtelenséggel kapcsolatos és a polgári-kereskedelmi kereseteket ugyanabban a tagállamban, de különböző bíróságok előtt indítanák. Ugyanakkor ez ellentétben állónak látszik az EU-Fizképt-II-R. (26) preambulumbekkezdésében foglaltakkal, miszerint a rendeletben rögzített joghatósági szabályok csak nemzetközi joghatóságot hoznak létre, azaz kijelölik azt a tagállamot, amelynek bíróságai fizetésképtelenségi eljárást indíthatnak; azonban az adott tagállamon belüli területi illetékességet a tagállam nemzeti jogának kell meghatározni.

- A járulékos keresetekkel kapcsolatos **perfüggőség** kérdését az EUB a C-47/18. sz. *Riel*-ügyben hozott ítéletében adresszálta, azonban egyelőre nem született végleges válasz arra a kérdésre, hogy hogyan kezelhető a párhuzamos eljárásokban hozott összeegyeztethetetlen ítéletek kockázata. E körben így egyelőre továbbra is iránymutatónak tűnik a korábbi C-649/13. sz. *Nortel Networks*-ítéletben foglalt *obiter dictum* megállapítás, miszerint e körben a mechanikus elsőbbségi szabály alkalmazandó. Nagy valószínűséggel ugyanerre a következtetésre kell jutnunk abban az esetben is, ha a perfüggőségi helyzet nem két fizetésképtelenséggel kapcsolatos per között, hanem egy járulékos és egy nem járulékos kereset (például egy fizetésképtelenségi jogon alapuló és egy általános társasági, illetve polgári jogon alapuló kereset a vezető tisztségviselővel szemben) vonatkozásában áll fenn.
- A „*de facto*” *vis attractiva concursus* jelensége alatt azt értettük, hogy – bár a fizetésképtelenségi rendelet közvetlenül nem szabályozza a nem járulékos

keresetnek minősülő polgári-kereskedelmi perekre irányadó joghatóságot, így ezek elvileg továbbra is a Brüsszel-rezsim joghatósági alá esnek – **a *lex concursus* közvetve mégiscsak meghatározhatja a nem járulékos perekre irányadó joghatóságot is azzal, hogy a jogvitákat a fizetésképtelenségi eljárás keretében rendeli rendezni.** E körben a jelenleg többséginek tekinthető bírói gyakorlat szerint a *lex concursus*-nak valóban lehetnek joghatósági hatásai, amennyiben a *lex concursus* által előírt széleskörű moratórium megfoszthatja a fizetésképtelenségi fórumon kívüli bíróságokat attól, hogy a fizetésképtelen adós ellen a fizetésképtelenségi eljárás megindítását követően indított kereseteket tárgyaljanak. A kisebbségi álláspont szerint a polgári-kereskedelmi eljárás fóruma a Brüsszel-rezsim alapján továbbra is joghatósággal rendelkezik. Valóban számos érv szól a ***lex concursus* közvetett joghatósági hatása ellen.** Egyrészt a polgári-kereskedelmi ügyben hozott ítélet nagyban segítené a fizetésképtelenségi fórumot, amely így mentesülne a követelés fennállásával és összegével való foglalkozás terhe alól. Másrészt a felek jogos elvárásainak védelme azt diktálná, hogy a Brüsszel-rezsim alapján választott vagy várható joghatóságot ne írja felül szükségtelenül az adós fizetésképtelensége. Harmadrészt a Brüsszel-rezsim alapján a joghatóság és az alkalmazandó jog gyakran egybeesik; a joghatóságnak a fizetésképtelenségi fórumra való áthelyezésével nem célszerű szükségtelenül megzavarni a fórum és a jog közötti ilyen összhangot. Negyedrészt a joghatósági szabályok rendszeréből következik, hogy a Brüsszel Ia R. közvetlenül alkalmazandó joghatósági rendelkezései és az EU-Fizképt-II-R. révén alkalmazandó *lex concursus* közvetett joghatósági hatásai közötti egyértelmű ellentmondás esetén a közvetlenül alkalmazandó Brüsszel Ia R. javára kell dönteni. Ötödészt pedig a tagállamok belső, nem harmonizált *vis attractiva* szabályainak alkalmazása széttöredezettséget eredményezhet, amennyiben a Brüsszel-rezsim közvetlenül és egységesen alkalmazandó joghatósági rendelkezései helyett egyes tagállamok vonatkozásában a joghatóság a fizetésképtelenségi fórumhoz kerülne, míg más esetekben a polgári-kereskedelmi eljárás fóruma megtartaná a joghatóságot.

- Az egyes fizetésképtelenségi eljárásokat szabályozó magyar jogszabályok személyi hatálya **esetenként interferál** a fizetésképtelenségi rendelet – kizárólagos, elsőbbséget élvező és eltérést nem engedő – joghatósági szabályaival. E körben a

Cstv.⁹ személyi hatályát adresszáló 3. § (1) bekezdés a) pont ab) alpontjának elemzésével kimutattuk, hogy a jogszabály a „jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező, a személyes joga alapján gazdasági társaság vagy más, gazdasági tevékenységet folytató szervezetekre” szűkíti le a Cstv. hatályát. Ennek a rendelkezésnek abban az esetben van jelentősége, ha az adós ellen – figyelemmel a telephelyre – területi eljárás indulhatna Magyarországon az EU-Fizképt-II-R. 3. cikk (2) bekezdése alapján, ugyanakkor a magyar Cstv.-beli definíciónak meg nem felelő adós – így például magánszemély vagy gazdasági tevékenységet nem folytató szervezet – nem minősül adósnak a Cstv. alapján, azaz a Cstv. hatálya ezen személyekre nem terjed ki. Figyelemmel arra, hogy a Magyarországon induló területi fizetéseképtelenségi eljárásokra az EU-Fizképt-II-R. 7. cikk alapján a magyar jog alkalmazandó, ebben az esetben a területi eljárás nem lesz megindítható. Ezen a ponton tehát az EU-Fizképt-II-R. 3. cikk (2) bekezdés szerinti joghatósági szabályok és a Cstv. személyi hatályát meghatározó Cstv. 3. § (1) bekezdés a) pont ab) alpontja között kollízió áll fenn, ez azonban csak látszólagos, mivel a rendelet egyértelműen a tagállami *lex concursus*-ra bízta, hogy mely adós ellen lehet fizetéseképtelenségi eljárást indítani. Lényeges tehát, hogy az EU-Fizképt-II-R. rendszerében előállhat olyan helyzet, amikor egy adott típusú jogalannyal (például természetes személy) szemben fizetéseképtelenségi főeljárás indul a COMI szerinti tagállamban az alkalmazandó *lex concursus* szerint, ugyanakkor ugyanazon típusú jogalany nem minősülhet adósnak a telephely tagállamának fizetéseképtelenségi joga szerint: ebben az esetben nem indulhat területi eljárás az utóbbi tagállamban. Ezzel az a némileg paradox helyzet áll elő, hogy a telephely tagállama a saját alkalmazandó *lex concursus*-a alapján nem tud fizetéseképtelenségi eljárást indítani bizonyos típusú adós ellen, azonban az EU-Fizképt-II-R. rendelkezései szerint a más tagállamban ugyanazon adós ellen indult főeljárást automatikusan elismeri, illetve ahhoz – főszabály szerint – a megindítás helye szerinti joghatásokat kapcsolja.

- A Szát.¹⁰ szerinti nyilvános szerkezetátalakítási eljárás kapcsán egyértelműen megállapítható, hogy az **nem illeszkedik megfelelően** a fizetéseképtelenségi rendelet rendszerébe. A Szát. 1. § (3) bekezdésének és 7. § c) pont cd) alpontjának, illetve 8.

⁹ 1991. évi XLIX. törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról.

¹⁰ 2021. évi LXIV. törvény a szerkezetátalakításról és egyes törvények jogharmonizációs célú módosításáról.

§ e) pontjának elemzésével arra a következtetésre jutottunk, hogy a magyar jogalkotó szándéka szerint szerkezetátalakítási eljárás Magyarországon kizárólag főeljárásként indítható – feltéve, hogy az adós EU-Fizképt-II-R. szerint a főeljárás joghatósági alapjaként és a Kódex személyihataly-rendelkezése által megkövetelt COMI-ja Magyarországon van. Ha az adós COMI-ja más tagállamban van, akkor magyar bíróság a rendelet szerint főeljárást nem indíthat joghatóság hiányában. Ugyanakkor – a Szát. 1. § (3) bekezdése szerint – területi eljárást sem indíthat, még akkor sem, ha egyébként volna magyarországi telephely, mivel az ilyen adósra a törvény hatálya – gyakorlatilag soha – nem terjed ki. A magyar jogalkotó megoldása egyrésztől nem tűnik előnyösnek a hazai hitelezők számára mivel megfosztja őket a másodlagos eljárások védelmi funkciójától. Másrészt pedig az alkalmazott megoldás nagy valószínűséggel inkompatibilis az uniós joggal.

- A **„stratégiai” fizetéseképtelenségi eljárások** – mint a Cstv. IV. fejezete szerinti felszámolási eljárás, illetve csődeljárás – nagy valószínűséggel aggálytalanul az EU-Fizképt-II-R. hatálya alá esnek. Az is jól érvelhetőnek látszik, hogy a stratégiai csődeljárás során vagyongfelügyelőként és a stratégiai felszámolás során felszámolóként kirendelt állami felszámoló a fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazásában fizetéseképtelenségi szakértőnek minősül, figyelemmel arra, hogy a vagyongfelügyelő és felszámoló feltüntetésre kerültek az EU-Fizképt-II-R. B. mellékletben. Ugyanakkor valószínűtlennek látszik, hogy a stratégiai eljárásban kirendelt ideiglenes vagyongfelügyelőként eljáró állami felszámoló a rendelet alkalmazásában fizetéseképtelenségi szakértőnek minősülne. A „kiemelt” stratégiai eljárásokban (Cstv. 68-70. §) az adós működőképességének időleges biztosítására szolgáló rendkívüli moratórium elrendelésével egyidejűleg kirendelt ú.n. rendkívüli vagyongfelügyelő az EU-Fizképt-II-R. alkalmazásában nagy valószínűséggel szintén nem tekinthető fizetéseképtelenségi szakértőnek. Ez lényegesen korlátozhatja a rendkívüli vagyongfelügyelő mozgásterét határon átnyúló eljárások esetén, ami jelentős problémákhoz vezethet, mivel a magyar jog igen fontos jogosítványokkal ruházta fel a rendkívüli vagyongfelügyelőt a rendkívüli moratórium időszakában. Az, hogy a rendkívüli vagyongfelügyelő nem gyakorolhatja a rendelet alapján a fizetéseképtelenségi szakértőt megillető jogosultságokat, éppen az adós továbbműködése szempontjából kritikus rendkívüli moratórium céljának elérését nehezítheti el.

- A **külföldi vállalkozás magyarországi fióktelepével** kapcsolatban arra a következtetésre jutottam, hogy a Fkt.¹¹ és a Ctv.¹² szerinti fióktelep-fogalom jelentős átfedést mutat az EU-Fizképt-II-R. szerinti telephely-fogalommal, amiből az következik, hogy a külföldi vállalkozás magyarországi fióktelepe nagy valószínűséggel megfelelő alapul szolgál a belföldi területi fizetéseképtelenségi eljárás megindítására. Lényeges ugyanakkor, hogy a fióktelep vonatkozásában belföldön megindított területi eljárás bármilyen, az EU-Fizképt-II-R. szerinti fizetéseképtelenségi eljárás lehet, azaz csőd- felszámolási vagy (legalábbis az EU-Fizképt-II-R. szerint) nyilvános szerkezetátalakítási eljárás egyaránt. A Fkt. mint az eljárásra alkalmazandó magyar *lex concursus* egyik eleme csupán arra az esetre ír elő speciális szabályokat, ha felszámolási eljárás indul Magyarországon a belföldi fióktelep vonatkozásában. Ugyanakkor a csődeljárásra, illetve a nyilvános szerkezetátalakítási eljárásra vonatkozó rendelkezések nem zárják ki, hogy ilyen típusú (területi) eljárás induljon a belföldi telephely alapján akkor, ha ez egyben külföldi vállalkozás magyarországi telephelyének is minősül.

3.1.3 A fizetéseképtelenségi eljárásokra irányadó joghatósági szabályok a Kódexben

- A Kódex joghatósági szabályai – közvetve – problémákhoz vezethetnek a külföldi fizetéseképtelenségi eljárásokban hozott határozatok magyarországi elismerésével kapcsolatban. Ennek az az oka, hogy a Kódex 109. § (1) a) pontjában az ún. tükörkép-elvet követi, azaz a külföldi határozat elismerésének egyik feltétele, hogy az eljáró külföldi bíróság joghatósága a Kódex (és nem más jogszabály) alapján megalapozott lett volna-e. Eszerint csupán olyan joghatósági ok jöhet figyelembe, amelyet a Kódex ismer. Márpedig a Kódex a fizetéseképtelenségi eljárások körében csupán a jogi személy létesítő okirat szerinti belföldi székhelyét és a belföldi működési helyet ismeri joghatósági okként. **A szűkre szabott magyar joghatósági okok, illetve a tükörkép-elv tehát azt eredményezi, hogy a jogi személy létesítő okirat szerinti székhelyén és működési helyén túli joghatósági okok alapján harmadik államban indult fizetéseképtelenségi eljárások, illetve az azokban hozott határozatok elvileg nem elismerhetők a Kódex alapján.**

¹¹ 1997. évi CXXXII. törvény a külföldi székhelyű vállalkozások magyarországi fióktelepeiről és kereskedelmi képviseléseiről.

¹² 2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról.

- Az **egyes magyar fizetéseképtelenségi eljárásoknak a Kódex rendszerébe illeszkedése** kapcsán egyrészt azokat az eseteket vizsgáltam, amikor a Kódex hatálya szűkebb, mint az egyes magyar eljárásoké. A természetes személyek adósságrendezési eljárása nem eshet a Kódex jogi személyekre szabott joghatósági szabályai alá, azonban egyéb rendelkezésekből nagy valószínűséggel levezethető a magyar bíróságok joghatósága. A jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek esetén nem egyértelmű, hogy a Kódex jogi személyekre korlátozott rendelkezéseinek hatálya kiterjed-e ezekre, de egyéb rendelkezésekből nagy valószínűséggel itt is levezethető a magyar bíróságok joghatósága. Nem nyilvános szerkezetátalakítási eljárás esetén a Kódex joghatósági szabálya láthatólag szűkebb, mint a Szát. hatálya: míg utóbbi alapján lehetőség volna olyan adóssal szemben magyarországi nem nyilvános szerkezetátalakítási eljárást indítani, amelynek COMI-ja belföldön van, de székhelye nem, a Kódex ilyen esetben nem biztosít joghatóságot a magyar bíróságok számára. Azonban itt is elképzelhető, hogy a bíróságok a magyar bíróságok joghatóságát közvetlenül a Szát.-ból vezetnék le.
- Másrészt azokat a rendelkezéseket vizsgáltam, amikor **az egyes fizetéseképtelenségi eljárások személyi hatálya korlátozza az adott eljárás rendelkezésre állását** annak ellenére, hogy a magyar bíróság joghatósága a Kódex alapján – elvileg – megalapozott volna. A Kódex szerint a belföldi működési hely elégséges joghatósági ok abban az esetben is, ha az adós COMI-ja harmadik államban van, ezzel szemben a Cstv. személyi hatálya csak a magyarországi székhelyű, illetve az EU-n belüli COMI-jú szervezetekre terjed ki. Ez azt jelenti, hogy hiába biztosít a Kódex belföldi működési hely alapján joghatóságot a belföldi székhellyel nem rendelkező, harmadik állambeli COMI-jú adósokkal szembeni fizetéseképtelenségi eljárásokra a magyar bíróságoknak, mert a Cstv. szerinti fizetéseképtelenségi eljárások – csődeljárás és felszámolási eljárás – ezen adósok vonatkozásában nem lesznek lefolytathatók. Végezetül a reorganizációs eljárásnak a belföldi székhelyű vállalkozásokra való korlátozása azt eredményezni, hogy a belföldi működési hely mint joghatósági ok alapján lényegében nem lehet területi reorganizációs eljárást indítani Magyarországon, mert a reorganizációs eljárás nem áll rendelkezésre olyan adósok vonatkozásában, amelyeknek székhelye külföldön van.

3.2 A hasznosítás lehetőségei

Munkám gyakorlati hasznosulását és hozzájárulását a magyar nemzetközi fizetéseképtelenségi joghoz az alábbi vonatkozásokban tartom számottevőnek:

- Egyrésztől magyar nyelven tudomásom szerint még nem került részletesen feldolgozásra az uniós jog (különösen az esetjog) a fizetéseképtelenségi (járulékos) eljárások, illetve az ilyen eljárásokra irányadó joghatóság tekintetében.
- Másrésztől az új Kódex fizetéseképtelenségi rendelkezései értekezésemet megelőzően még nem kerültek szisztematikus elemzésre.
- A „*de facto*” *vis attractiva concursus* jelenségének elemzése és a vonatkozó uniós joggyakorlat feltárása hozzájárulhat a joggyakorlat fejlődéséhez.
- Végezetül értekezésem számos ponton azonosítja a magyar fizetéseképtelenségi eljárások és az irányadó – a fizetéseképtelenségi rendeletek vagy a Kódex által meghatározott – nemzetközi fizetéseképtelenségi keretrendszer közötti illeszkedési problémákat, amely hozzájárulhat ahhoz, hogy a jövőbeli jogalkotás ezeket a problémákat kiküszöbölje.

4. A doktorjelöltnek az értekezés témájában megjelent publikációi

Fabók Zoltán	A nemzetközi fizetéseképtelenségi jog az új nemzetközi magánjogi kódexben, különös tekintettel a külföldi fizetéseképtelenségi eljárások belföldi joghatásainak szabályozására
In: Vékás Lajos – Nemessányi Zoltán – Osztovits András (szerk.): Nemzetközi Magánjogi Évkönyv 2022. HvgOrac, Budapest, 2022, 57-79.
Fabók Zoltán	Újabb fejlemények a polgári és kereskedelmi eljárások, illetve a fizetéseképtelenségi eljárások közötti elhatárolás körében
In: Vékás Lajos-Osztovits András-Nemessányi Zoltán (szerk.): Nemzetközi magánjogi rendeletek az Európai Unió Bírósága gyakorlatában. HvgOrac, Budapest, 2021, 435-456.
Fabók Zoltán	A fizetéseképtelenségi eljárás hatása az egyedi végrehajtásokra a fizetéseképtelenségi rendelet kontextusában
Fizetéseképtelenségi Jog 2021/1.
Fabók Zoltán	Észrevételek a Szát. egyes nemzetközi fizetéseképtelenségi vonatkozásaihoz
Fizetéseképtelenségi Jog 2021/2-3.
Fabok, Zoltan	Jurisdiction concerning annex actions in the context of the insolvency and Brussels <i>Ibis</i> regulations
International Insolvency Review 2 (2020) 204-233.
https://doi.org/10.1002/iir.1379

- Fabók Zoltán A Szerkezetátalakítási Irányelv átültetésének kérdése: Észrevételek Csőke Andrea javaslatához
Polgári Jog 2020/5-6.
- Fabók Zoltán Észrevételek a Szerkezetátalakítási Irányelv átültetésének kérdéséhez
In: Bodzási, Balázs (szerk.): Gazdasági jogi és adójogi tanulmányok 2020. Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest, 2020, 149-160.
- Fabók Zoltán A fizetéseképtelenség jogi szabályozása
In: Benisné, Győrffy Ilona (szerk.): Negyvenharmadik Jogász Vándorgyűlés. Magyar Jogász Egylet, 2019, 1-12.
<<https://fliphtml5.com/nezyf/kcdo/basic>> [utolsó hozzáférés: 2023. január 30.]
- Fabók Zoltán A felszámolást megelőző engedményezés hatása a követelés besorolására
Polgári jog 2018/4.
- Fabók Zoltán Csődtörvény-módosítás a Parlament előtt. Tényleg veszélyben az egész magyar gazdaság?
JTI Blog – a Jogtudományi Intézet blogoldala, 2018.
<<https://jog.tk.hu/blog/2018/07/csodtorveny-modositas-a-parlament-elott>> [utolsó hozzáférés: 2022. február 3.].
- Fabok, Zoltan 'Wrongful Trading' in England and Hungary: A Comparative Study
In: Dr Jennifer L. L. Gant (ed): Harmonisation of European Insolvency Law. INSOL Europe, Nottingham, 2017.
<https://irep.ntu.ac.uk/id/eprint/31980/1/9424_Gant.pdf> [utolsó hozzáférés: 2022. február 3.]. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2896290>
- Fabok, Zoltan Grounds for Refusal of Recognition of (Quasi-) Annex Judgements in the Recast European Insolvency Regulation
International Insolvency Review 3 (2017) 295-313.
<https://doi.org/10.1002/iir.1284>
- Fabok, Zoltan Vis Attractiva Concursus Throughout the EU? New Ruling of the Hungarian Curia on the Jurisdiction for Post-opening Actions Against an Insolvent Debtor
OBLB Oxford Business Law Blog 31 October 2017.
<<https://www.law.ox.ac.uk/business-law-blog/blog/2017/10/vis-attractiva-concursus-throughout-eu-new-ruling-hungarian-curia>> [utolsó hozzáférés: 2022. július 1.]
- Fabók Zoltán Az átdolgozott Fizetéseképtelenségi Rendelettel kapcsolatos egyes magyar jogalkotói feladatok
In: Bodzási, Balázs (szerk.): A versenyképesség jogi kérdései 2017-ben - Tanulmányok a gazdasági jog köréből : Kutatások a Budapesti Corvinus Egyetemen. HvgOrac, Budapest, 2017, 92-108.
- Fabók, Zoltán International insolvency law in the new Hungarian PIL code: a window of opportunity to enact the UNCITRAL model law on cross-border insolvency?
In: Modernizing International Trade Law to Support Innovation and Sustainable Development, Vienna International Centre, Vienna, Austria, 4-6 July 2017. <International insolvency law in the new Hungarian PIL

- code - a window of opportunity to enact the UNCITRAL model law on cross-border insolvency? - IRep - Nottingham Trent University> [utolsó hozzáférés: 2022. szeptember 30.]
- Fabok, Zoltan Case C-195/15 SCI Senior Home v Gemeinde Wedemark and Hannoversche Volksbank eG ECLI:EU:C:2016:804
Nottingham Law School Centre for Insolvency and Business Law, Insolvency Bulletin Spring 2017 Volume 14.
<https://www.ntu.ac.uk/__data/assets/pdf_file/0021/332715/1Nottingham-Insolvency-and-Business-Law-e-Journal-14-volume.pdf> [utolsó hozzáférés: 2023. január 30.]
- Fabók Zoltán A Bizottság irányelv-tervezete az anyagi fizetéseképtelenségi jog részleges harmonizációjáról (2016)
JTI Blog – a Jogtudományi Intézet blogoldala, 2016.
<<https://jog.tk.hu/blog/2016/11/a-bizottsag-iranyelv-tervezete>> [utolsó hozzáférés: 2023. január 30.]
- Fabók Zoltán Csőke Andrea: A határokon átnyúló fizetéseképtelenségi eljárások (könyvismertetés)
Európai Jog 2016/4., 44-47.
- Fabók, Zoltán The Jurisdictional Paradox in the Insolvency Regulation
Nottingham Insolvency and Business Law e-Journal 4(1) (2016) 3
- Fabók Zoltán Dologi jognak minősülhet-e egy adókövetelés a Fizetéseképtelenségi Rendelet kontextusában II.? A Bíróság ítélete
JTI Blog – a Jogtudományi Intézet blogoldala, 2016.
<<https://jog.tk.hu/blog/2016/11/dologi-jognak-minosulhet-e-egy-adokoveteles-ii>> [utolsó hozzáférés: 2023. január 30.]
- Fabók Zoltán Dologi jognak minősülhet-e egy adókövetelés a Fizetéseképtelenségi Rendelet kontextusában?
JTI Blog – a Jogtudományi Intézet blogoldala, 2016.
<<https://jog.tk.hu/blog/2016/09/ingatlanado-koveteles-fizeteskeptelensegi-rendelet-kontextus>> [utolsó hozzáférés: 2023. január 30.]
- Fabók Zoltán Lehet-e fedezetelvonó a visszterhes szerződés? (A rosszhiszeműség tartalmáról)
Gazdaság és Jog 2014/3., 14-18.
- Fabók Zoltán –
Kimmel Jenő –
Bajorfi Ákos Länderbericht Ungarn
In: Schlegel, Ursula (Hrsg.) Münchener Kommentar zur Insolvenzordnung: InsO, Band 4: EuInsVO 2015, Art. 102a-102c EGInsO, Länderberichte. Verlag C. H. Beck, München, 2021 (4. Auflage), 2091-2128.
- Fabók Zoltán –
Kökényesi Gábor Directors in the Twilight Zone – Hungary
INSOL International Technical Paper Series No 43, London, 2019, 1-18.

